

Nr 24.

Ankom till riksdagens kansli den 11 april 1923 kl. 2 e. m.

*Utlåtande, i anledning av väckt motion om höjning av manlig
folkskollärares pensionsålder.*

I en inom första kammaren av herr *Rooth* väckt motion nr 16, som hänvisats till bankoutskottets förberedande behandling, har hemställts, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte, efter verkställd utredning, till riksdagen inkomma med förslag till höjning av manlig folkskollärares pensionsålder till 65 levnadsår.»

Till stöd för detta yrkande anföres i motionen:

»Enligt kungl. kungörelsen den 6 december 1918 utgör pensionsåldern för manliga lärare vid kommunal mellanskola 65 levnadsår och för varje annan lärare 60 levnadsår. Pensionsåldern för lärare vid de allmänna läroverken är bestämd till 65 levnadsår och för de flesta civila befattningshavare utgör pensionsåldern 67 levnadsår. Inom riket finnas omkring 7,000 manliga folkskollärare, som huvudsakligen avlönas av statsmedel. Det måste vara för staten angeläget, att denna högst betydande arbetskraft utnyttjas i full utsträckning. För vinnande av detta ändamål torde det kunna ifrågasättas, att pensionsåldern för manlig folkskollärare höjes till 65 levnadsår. Med hänsyn till den långa tid folkskollärarna äro tjänstefria, lär en utsträckt pensionsålder icke kunna anses oberättigad, och för lärarna själva får det väl betraktas såsom en förmån att få stå kvar i tjänsten ytterligare fem år. Erfarenheten har visat, att en mängd pensionerade folkskollärare under en följd av år på ett tillfredsställande sätt såsom vikarier uppehållit ordinarie lärartjänster.»

Över förevarande motion har statskontoret på begäran av utskottet anbefallts avgiva utlåtande; och har nämnda ämbetsverk inhämtat yttranden i ämnet av skolöverstyrelsen och styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

Skolöverstyrelsen har i sitt den 12 februari 1923 dagtecknade yttrande anført följande: Skolöverstyrelsen.

»Med anledning av en inom andra kammaren vid 1922 års riksdag av herr Johansson i Bro m. fl. väckt motion (nr 179) rörande samma fråga, som nu avhandlas i herr Rooths motion, avgav överstyrelsen på anmodan av vederbörande utskott följande utlåtande i ärendet, vilket även finnes tryckt såsom bilaga till andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5:

'De nu gällande bestämmelserna i fråga om folkskollärarnas pensionsålder, enligt vilka sådan lärare äger rätt att uppbära hel pension efter uppnådda 60 levnads- och 33 tjänstår samt jämväl är skyldig att vid sagda levnadsålder avgå från tjänsten, såvida ej skolråd (folkskolestyrelse) med folkskoleinspektörens godkännande medgiver ytterligare någon tids, dock högst 5 års, kvarstående i tjänsten, hava tillkommit i samband med genomförande av den senaste löne-regleringen för folkskollärare vid 1918 års riksdag. När sedermera genom beslut av 1919 års riksdag en mera fullständig omändring skedde av grunderna för folkskollärarnas pensionering, och i enlighet därmed Kungl. Maj:ts reglemente den 31 december 1919 för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. utfärdades, blevo ovannämnda bestämmelser angående folkskollärares pensionsålder oförändrade.

Motionärerna anse nu önskvärt, att en ändring i sagda bestämmelser komme till stånd i sådan riktning, att den levnadsålder, som för manliga folkskollärare och med dem jämnställda manliga befattningshavare medför rätt och skyldighet att avgå med full pension, höjes. De erinra i sådant hänseende därom, att manliga lärare vid statens läroverk och vid kommunala mellanskolor pensioneras först vid 65 års ålder, samt framhålla såsom sin mening, att inga som helst härande skäl numera kunna anföras för att manliga folkskollärare och med dem jämnställda manliga befattningshavare skola pensioneras vid lägre ålder än andra manliga lärare.

De med folkskollärare i fråga om pensionsåldern jämnställda befattningshavare, som av motionärerna åsyftas, torde närmast vara lärare vid högre folkskola, övningsskollärare vid statens folkskoleseminarium, lärare vid småskoleseminarium samt lärare vid skyddshem m. fl. anstalter, vilka samtliga omnämnas i § 41 av reglementet för pensionsanstalten. Härav framgår emellertid, att de grupper av lärare på den allmänna undervisningens och seminariernas område, vilkas pensionsålder satts till 60 år, äro betydligt talrikare än de, för vilka pensionsåldern bestämts till 65 år, vadan det med visst skäl kan sägas, att den för folkskollärarna bestämda pensionsåldern är den för lärare i stort sett normala.

Det är emellertid begripligt, att motionärerna, då motivet för den av dem ifrågasatta höjningen av pensionsåldern i första rummet är den statsfinansiella synpunkten, riktat sin uppmärksamhet särskilt på folkskollärarnas pensionsförhållanden på grund av denna lärarkårs talrikhet, betingad av det stora antalet skolpliktiga barn i riket.

Det vill emellertid förefalla, som om motionärerna vid sitt framhållande av att inga bärande skäl kunna anföras för att folkskollärarna skola pensioneras vid lägre ålder än t. ex. lärare vid allmänna läroverk härvid anlade ett betraktelsesätt, som i första hand kunde väntas, då frågan ses särskilt från tjänst-

innehavarnas synpunkt. Visserligen förhåller det sig så, att trots betydande framsteg till det bättre under de senaste årtiondena ett allt för stort antal lärare vid våra folk- och småskolor fortfarande måste arbeta under synnerligen ohygieniska förhållanden beträffande såväl skollokaler som lärarbostäder, så att lärarens hälsa mången gång blir i förtid bruten, och en hög pensionsålder på den grund måste bli för tjänst innehavaren betungande. Men under normala förhållanden och i allmänhet sett är det uppenbart, att en relativt hög pensionsålder, varmed följer ett långvarigt åtnjutande av ordinarie lön och naturaförmåner, även för folkskolläraren måste medföra givna ekonomiska fördelar framför att nödgas tidigare avbryta verksamheten med en jämförelsevis liten pension.

Ser man däremot förevarande pensionsfråga företrädesvis från det allmännas synpunkt, måste man finna starka skäl tala för att den ålder, vid vilken folkskollärare må vara skyldig att avgå från tjänsten, sättes lägre än motsvarande pensionsålder för t. ex lärare vid allmänt läroverk och med sådant jämförlig läroanstalt. Såvitt överstyrelsen känner, har också alltid bestämmandet av folkskollärarnas pensionsålder skett med hänsyntagande i första rummet till vad skolans bästa kräver. Överstyrelsen får i sådant hänseende erinra om följande.

När folkskollärarnas pensionsinrättning bildades år 1866, bestämdes, att folkskollärare skulle äga rätt att uppbära hel pension efter uppnådda 60 levnads- och 30 tjänstår. En kungl. kommitté, som år 1874 tillsattes för att dels utreda frågan om en folkskollärarnas änke- och pupillkassa, dels föreslå ändringar i reglementet den 30 november 1866 för folkskollärarnas pensionsinrättning, kom till det resultat, att den då gällande pensionsåldern för folkskollärarna i skolundervisningens intresse måste nedsättas till 55 levnadsår. Vid 1876 års riksdag väcktes ock motioner från lantmannahåll, vari med samma motivering en nedsättning i pensionsåldern kraftigt påyrkades. »Oberäknelig är den skada», yttrade motionärerna, »folkskolan lider därigenom att hon nödgas behålla en uttröttad lärare, som icke längre förmår sköta sitt kall». Motionen bifölls av båda kamrarna, och en kungl. kungörelse utfärdades den 24 november 1876, enligt vilken folkskollärarnas pensionsålder bestämdes till 55 levnads- och 30 tjänstår. Denna pensionsålder blev sedan orubbad tills genom den kungl. kungörelsen den 6 december 1918 ändring skedde och pensionsåldern bestämdes till den nuvarande.

Initiativet till sistnämnda höjning av pensionsåldern togs av lärarlönenämnden i dess betänkande den 31 oktober 1914. Nämnden ansåg självfallet, att en tidsenlig lönereglering borde för folkskollärarkåren medföra en höjning i pensionsåldern, och den fann också, att de förhållanden, under vilka folkskolan numera arbetade, liksom och lärarutbildningen så väsentligen förbättrats, att en höjning kunde ske utan att behöva medföra samma men för skolväsendet, som man tidigare kunnat befara. Även om det icke saknades röster, som menade, att pensionsåldern för folkskollärarna kunde vara densamma som för läroverkens lärare, motsatte sig lärarlönenämnden enhälligt en sådan tanke med bland annat följande motivering. »För lärare vid folkskolan torde dock en sådan pensionsålder vara allt för hög. En synpunkt, som härvid måste beaktas, är den påtagliga olikhet, som förefinnes mellan de allmänna läroverken och folkskolan därutinnan, att medan vid ett läroverk undervisningen alltid bestrides av flera lärare, de flesta folkskolor hava endast en lärarkraft. Det är vid sådant förhållande tydligt, att om en lärare på grund av hög ålder blir

mindre skickad att uppehålla sin tjänst, undervisningen måste bliva i långt högre grad lidande vid en skola, som är beroende av en ensam lärare, än vid en läroanstalt, som förfogar över flera lärarkrafter». Till dessa synpunkter anslöto sig sedermera skolöverstyrelsen, löneregleringskommittén samt Kungl Maj:t och riksdagen. Löneregleringskommittén ansåg dock, att pensionsåldern för de kvinnliga folkskollärarna borde sättas till 58 levnads- och 30 tjänstår.

Skolöverstyrelsen är fortfarande av den uppfattningen, att den motivering, som sålunda anförts för en lägre pensionsålder för lärare vid folk- och småskolor än för lärare vid de allmänna läroverken, är starkt grundad i de verkliga förhållandena. I de fall, då en lärare är av en eller annan anledning mindre skickad för sitt uppfostrings- och undervisningskall, eller då en skola på grund av lärarens sjuklighet nästan ständigt måste skötas av vikarie, ligger det uppenbarligen i skolans intresse, att pensionsåldern icke är högre än 60 levnadsår. En god anpassning efter förhållandena på folkundervisningens område innebär ock den sedan gammalt gällande bestämmelsen om fem respitår, under vilka de lokala skolmyndigheterna må kunna medgiva lärare att kvarstå i tjänsten. Det är givetvis önskligt såväl med hänsyn till den rådande lärarbristen som ur allmän kostnadssynpunkt, att detta medgivande tillämpas i så stor utsträckning som med skolundervisningens sanna bästa är förenligt. I verkligheten torde ock förhållandena komma att gestalta sig så, att folkskollärares avgång från tjänsten i regeln endast på grund av särskilda skäl kommer att ske tidigare än vid 65 års ålder. Att möjlighet finnes för tidigare avgång är emellertid, såsom redan framhållits, både för skolan och för läraren en fördel av mycket stor betydelse.

Den utredning, som motionärerna yrka i syfte att få till stånd en höjning i folkskollärares m. fl. lärares pensionsålder, avser emellertid endast de *manliga* befattningshavarna. I fråga om kvinnlig folkskollärare, yttra motionärerna, synes anledning ej finnas att upptaga frågan om hennes pensionsålder, så länge den civila pensionslagen för lärarinnor i statsskolorna stadgar en pensionsålder av 60 år. Då det föreliggande förslaget sålunda innebär icke blott ifrågasatt höjning av pensionsåldern för manliga folkskollärare m. fl. utan tillika införande av skillnad i pensionsålder för manliga och kvinnliga folkskollärare, finner sig överstyrelsen böra erinra om det samband, som på grund av statsmakternas beslut vid genomförandet av den senaste löneregleringen för folkskollärarkåren förefinnes mellan å ena sidan de nu utgående avlöningarna och å andra sidan den bestämda pensionsåldern. Såsom framgår av den kungl. propositionen till 1918 års riksdag (nr 260) angående löne- och pensionsreglering för lärarna vid de allmänna läroverken, högre lärarinneseminariet, folkskoleseminarierna, folk- och småskolorna, de högre folkskolorna och de kommunala mellanskolorna, blevo lönerna för de kvinnliga lärarna vid sagda läroanstalter bestämda i förhållande till de manliga lärarnas löner enligt vissa av löneregleringskommittén uppställda grunder, vilka bland annat inneburo att vid lönernas beräkning hänsyn skulle tagas till den för de manliga och kvinnliga befattningshavarna bestämda pensionsåldern. Vid beräkning av den avlöning, som enligt sagda grunder skulle tillkomma folkskollärarynna, hade löneregleringskommittén sålunda tagit hänsyn till, att kommittén, såsom förut sagts, föreslagit kvinnlig folkskollärares pensionsålder till allenast 58 år. Då Kungl. Maj:t sedermera i ovannämnda proposition föreslog även folkskollärarynnornas pensionsålder till 60 år, måste på grund härav även dessa lärarinnors löner sättas i en annan relation till de manliga folkskollärarynnarnas

avlönning än enligt kommitténs beräkningar. En redogörelse för den sålunda företagna förändringen lämnades av departementschefen i propositionen dels å sid. 42—43 och dels å sid. 339. Beräkningen resulterade i en höjning av folkskollärarinornas begynnelselöne med 100 kronor på grund av den skedda utjämnningen i pensionsåldern. Härav torde framgå, att någon rubbning av det nuvarande förhållandet mellan den för manlig och kvinnlig lärare bestämda pensionsåldern icke kan ske, så länge de nuvarande avlöningsbestämmelserna för lärarna äro gällande, och att en eventuell utredning i det av motionärerna angivna syftet sålunda närmast synes höra tillsammans med en blivande ny löne- och pensionsreglering för lärare vid olika läroanstalter.

Då alltså i enlighet med den utredning, överstyrelsen här ovan anfört, sakliga skäl alltfört tala för att folkskollärarnas pensionsålder sättes något lägre än pensionsåldern för lärare vid allmänna läroverk, och då vidare frågan om ifrågasatt ändring i förhållandet mellan manlig och kvinnlig lärares pensionsålder icke för närvarande kan lösas såsom ett fristående spörsmål utan samband med löne- och pensionsfrågan i dess helhet, får överstyrelsen för sin del avstyrka bifall till den föreliggande motionen.

De synpunkter, överstyrelsen sålunda framlade i ärendet, upptogos i sina väsentliga delar av utskottet, vilket avstyrkte motionen. Denna blev också av kammaren utan diskussion eller votering avslagen.

Överstyrelsen vidhåller nu till alla delar sitt i fjol avgivna yttrande och hänvisar sålunda till detta. Endast i fråga om ett par punkter finner sig överstyrelsen böra förtydliga och komplettera detsamma.

Då överstyrelsen i sitt yttrande framhöll, att det på grund av den möjlighet, som nu finnes för skoldistriktet att låta med en lärares avsked anstå ytterligare fem år efter uppnådda pensionsålder, »i verkligheten torde komma att gestalta sig så, att folkskollärares avgång från tjänsten i regeln endast på grund av särskilda skäl kommer att ske tidigare än vid 65 års ålder», så uppfattades detta uttalande — såsom framgår av ovannämnda utskottsutlåtande och den därvid fogade reservationen — som om därmed blivit sagt, att folkskollärares avgång med pension i *de flesta fall* skedde först vid 65 års ålder. Överstyrelsen hade emellertid icke och har icke heller nu till sitt förfogande något statistiskt material, som kunde närmare belysa denna fråga. Uttalandet var sålunda, såsom också framgår av sammanhanget, mera allmän hållning. De särskilda skäl för en tidigare avgående än vid 65 års ålder, som åsyftades, och som kunna förefinnas å såväl lärarnas som skoldistriktets sida, äro säkerligen många. Enligt överstyrelsens mening är det också särskilt för skoldistriktet på landsbygden och deras folkskolor av synnerlig betydelse, att ingen ändring sker i de möjligheter till lärares avgång från tjänsten redan vid 60 års ålder, som nuvarande lagstiftning lämnar. Överstyrelsen får i sådant hänseende ytterligare betona, vad överstyrelsen särskilt framhöll i sitt i fjol avgivna yttrande, nämligen att förhållandena vid de allmänna läroverken och kommunala mellanskolorna, där flera lärare finnas med starkt fördelad ämnesläsning, äro så helt olika förhållandena vid folkskolan, där i så många fall endast en lärare svarar för hela skolan, att man icke utan vidare i pensionshänseende kan jämställa dessa båda grupper av lärare.

Den av motionären påpekade omständigheten, att en mängd pensionerade

folkskollärare under en följd av år »på ett tillfredsställande sätt» som vikarier uppehållit ordinarie lärartjänster, kan enligt överstyrelsens mening icke utgöra något bärande skäl för en allmän höjning av pensionsåldern till 65 år. Under den starka lärarbrist, som de senare åren gjort sig gällande, har uppenbarligen i många fall en pensionerad lärare, även om han varit 65 à 70 år, varit att föredraga framför alldeles oexaminerade krafter, vilka i stor utsträckning måst anlitas. För visso stå skolans myndigheter och skoldistriktet i tacksamhets-skuld till de gamla trotjänare i skolans tjänst, som velat ställa sina krafter till förfogande. Men därav följer icke, att de skolor, som få nöja sig med pensionerade lärare, alltid bli på ett fullt tillfredsställande sätt skötta. Det innebär ingen förnärmelse mot de gamla pensionärerna, om den uppfattningen uttalas, att dessa med hänsyn till de krav, som den alltjämt fortgående utvecklingen i fråga om folkskolans inre arbete — och särskilt den nu pågående omläggningen av detsamma enligt den nya undervisningsplanen — numera ställa på folkskolans lärare, i regeln icke kunna på ett tillfredsställande sätt gå i land med uppgiften. Naturligtvis finnas undantag från regeln, men torde dessa icke skäligen kunna läggas till grund för en generell lagstiftning. Av åtskilligt att döma börjar också lärarbristen att gå tillbaka, så att man inom en icke alltför avlägsen framtid torde kunna räkna med en mera normal tillgång på examinerade lärare.»

Med åberopande av vad överstyrelsen sålunda och i sitt ovan återgivna yttrande den 21 februari 1922 anfört, har överstyrelsen för sin del avstyrkt bifall till den föreliggande motionen.

Styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. har i sitt ovanberörda, den 9 februari 1923 dagtecknade yttrande anfört följande:

»I motionen ifrågasättes höjning av manlig folkskollärares pensionsålder från 60 till 65 levnadsår. Det erinras, att pensionsåldern är 65 år för manliga lärare vid kommunal mellanskola och vid allmänt läroverk och 67 år för de flesta civila befattningshavare. Motionären anför att, med hänsyn till den långa tid, folkskollärare äro tjänstefria, en utsträckt pensionsålder icke torde kunna anses oberättigad, samt att erfarenheten har visat, att en mängd pensionerade folkskollärare under en följd av år på ett tillfredsställande sätt såsom vikarier uppehållit ordinarie lärartjänster.

Den nuvarande pensionsåldern för folkskollärare fastställdes genom nådiga kungörelsen den 6 december 1918 (nr 1092) angående ändring av vissa bestämmelser i förordningen och reglementet den 30 november 1866 angående folkskollärarnas pensionsinrättning. Där stadgades sålunda en pensionsålder av 60 år, vid vilken ålder lärare skulle vara skyldig att avgå från tjänsten, vederbörande skolstyrelse likväl obetaget att medgiva honom att kvarstå i tjänsten, därest och så länge han prövades vara för skolan gagnelig dock icke i något fall längre än till fyllda 65 år. Bestämmandet av den nu gällande pensionsåldern företogs således i sammanhang med genomförandet av ny lönereglering för, bland andra, lärarpersonalen vid rikets folkskolor. Stadgandena i förevarande hänseende hava sedermera oförändrade inlutit i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. den 31 december 1919 (nr 878).

Rörande förarbetena för ovannämnda lönereglering må erinras, hurusom lärar-

Statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.

lönenämnden i sitt betänkande den 31 oktober 1914 uttalat såsom sin åsikt, att den då gällande bestämmelsen om skyldighet för lärare, som uppnått 60 års ålder, att avgå från tjänsten, dock endast i det fall att han vore berättigad till hel pension, borde ersättas med en föreskrift om skyldighet att, oberoende av antalet intjänade tjänsteår, avgå vid viss levnadsålder. Nämnden föreslog denna ålder till 60 år. Såsom skäl härför åberopades, att den levnadsålder, vid vilken folkskollärare skulle äga rätt till hel pension, ursprungligen varit bestämd till 60 år, ehuru den sedermera från 1876 års ingång, av orsaker, som icke vidare kunde anses föreligga, nedsatts till 55 år. Å andra sidan ansåg nämnden, att skolstyrelse fortfarande såsom hittills borde äga befogenhet att låta anstå med pensionsberättigad lärares avsked, därest och så länge hans fortsatta tjänstgöring ansåges gagnelig för skolan, men fann att en övre åldersgräns av 67 år borde fastställas, utöver vilken en folkskollärare icke finge tillåtas kvarstå i tjänst. Härvid hänvisade nämnden till att, ehuru enligt gällande bestämmelser lärare vid allmänt läroverk vore skyldig avgå först vid uppnådda 65 levnadsår men kunde medgivas rätt att stå kvar till fyllda 70 år, det knappast torde hava förekommit, att vederbörande myndighet ansett en lärare vid allmänt läroverk kunna på ett tillfredsställande sätt gagna det allmänna, sedan han fyllt 67 år.

Löneregleringskommittén utlät sig den 21 februari 1918 över lärarlönenämndens betänkande och anförde därvid att, därest en övre åldersgräns av 67 år bleve fastställd, det skulle ligga nära till hands att befara, att sagda ålder i realiteten kunde bliva den sedvanliga avgångsåldern, ett förhållande som, med hänsyn till önskvärdheten av en starkare och behöflig cirkulation på dessa befattningar, måste betecknas såsom otillfredsställande. Å andra sidan skulle det, med hänsyn till förhandenvarande lärarbrist, ej befinnas med skolans bästa förenligt att sänka berörda övre åldersgräns allt för mycket. Vid övervägande härav ansåg kommittén ifrågavarande åldersgräns kunna bestämmas till 65 år.

Såsom av det ovan anförda framgår, har under förarbetena för den nuvarande löneregleringen någon högre pensionsålder än 60 levnadsår för folkskollärare icke ifrågasatts av lärarlönenämnden eller löneregleringskommittén, ehuru delade meningar yppat sig om den övre åldersgräns, efter vilken en folkskollärare icke skulle kunna tillåtas kvarstå i tjänsten. Att någon högre pensionsålder än 60 levnadsår icke ansetts böra ifrågasättas, torde väsentligen hava berott därpå att folkskollärare förut ägde rättighet att redan vid 55 års ålder avgå med hel pension och att således en höjning av pensionsåldern med 5 år ansågs i och för sig så avsevärd, att någon ytterligare höjning icke borde ifrågakomma.

Då den nuvarande pensionsåldern således blivit så nyligen bestämd och sedan dess knappast något förhållande kan anses hava inträtt, som påkallar en ändring, kan redan på grund härav dragas i tvivel, huruvida det kan vara lämpligt att nu ifrågasätta en ytterligare höjning. Hittills kan ej heller tillräcklig erfarenhet anses vunnit om de nya pensionsbestämmelsernas verkan. Det kan tänkas att, såsom löneregleringskommittén antytt, den fastställda övre åldersgränsen av 65 år allt mera visar sig bliva den sedvanliga åldern för avgång från tjänst, och i sådant fall skulle med stöd av en vunnit dylik erfarenhet kunna anses befogat att taga i övervägande pensionsålderns höjande i enlighet med motionärens förslag.

Skulle det emellertid anses lämpligt att verkställa en utredning i det syfte,

som i motionen angives, vill pensionsanstalten framhålla, att den av motionären anställda jämförelsen mellan folkskollärares och läroverkslärare pensionsålder kan anses befogad endast i sådant fall, där folkskollärare arbeta under förhållanden, som äro jämförliga med läroverkslärarnas, således i större samhällen, framför allt i större städer. Folkskollärare å landsbygden torde däremot i allmänhet arbeta under förhållanden, som göra en tidigare pensionsålder befogad. Någon genomgående höjning av folkskollärares pensionsålder till 65 år synes därför icke kunna ifrågasättas, med mindre det samtidigt stadgades att lärare, som uppnått 60 levnadsår, ägde avgå eller kunde av skolstyrelsen entledigas med pension i förhållande till intjänat antal tjänsteår. Ett annat uppslag, som skulle kunna tagas i övervägande, vore att höja manlig folkskollärares pensionsålder till 62 levnadsår. Härigenom skulle man uppnå den övre åldersgräns av 67 år för avgång från tjänsten, som lärarlönenämnden ansett icke böra överskridas.»

Under åberopande av vad sålunda anförts har pensionsanstalten förklarat sig icke finna skäl att för närvarande tillstyrka en utredning i det av motionären angivna syftet men ansett att, om i allt fall en dylik utredning ansåges böra ifrågakomma, denna utredning borde vidtagas enligt någon av de riktlinjer, som pensionsanstalten ovan antytt.

Statskontoret har för egen del i ärendet anført följande:

Statskontoret

»Som skäl för sin framställning har motionären anført, bland annat, att det måste vara för staten angeläget att folkskollärarnas arbetskraft utnyttjades i full utsträckning, då ju dessa lärare huvudsakligen avlönades av statsmedel, varjämte motionären framhållit, att en mängd pensionerade folkskollärare under de senare åren förordnats såsom vikarier på folkskollärartjänst och på ett tillfredsställande sätt uppehållit dylik befattning.

De av motionären framhållna synpunkterna synes statskontoret värda beaktande; och då, enligt vad statskontoret inhämtat, skyldighet att avgå för folkskollärare i Danmark och Norge inträder först vid 70 års ålder, vill det synas, som om 60 år i Sverige vore en onödigt låg pensionsålder. Givetvis kan det ju inträffa, att i vissa fall vederbörande vid denna ålder icke besitter erforderlig kroppslig och andlig vigör, men detta torde dock långt ifrån vara regel; och om blott möjlighet beredes att vid 60 års ålder pensionera sådan mindre arbetsduglig lärare, synes det, som om man utan våda kunde framflytta den normala avgångsåldern. Att enligt motionärens förslag sätta denna till samma ålder som nu gäller för lärare vid allmänna läroverk eller 65 år, kan måhända med avseende å vad skolöverstyrelsen anført vara att gå för långt, men det synes ej vara uteslutet att den normala avgångsåldern kan lämpligen sättas till 62 eller 63 år, om blott dessutom föreskrives, att folkskollärare, som vid uppnådda 60 års ålder befinnes vara av sjukdom eller minskad arbetsförmåga urständsatte att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sina tjänsteåligganden, skall kunna av vederbörande myndighet förklaras skyldig att från tjänsten avgå.»

Av den redogörelse, som skolöverstyrelsen lämnat för den tidigare behandlingen av förevarande fråga, framgår, att pensionsåldern för folkskollärare,

Utskottet

då folkskollärarnas pensionsinrättning år 1866 tillkom, bestämdes till 60 levnadsår men att densamma redan 10 år senare — genom kungörelse den 24 november 1876 — nedsattes till 55 år. Pensionsåldern förblev sedermera orubbad till år 1918, då den i samband med den senaste löneregleringen för folkskollärarkåren åter höjdes till 60 levnadsår.

Det torde icke kunna förnekas att, såsom motionären även framhållit, det för staten måste anses vara angeläget, att folkskollärarnas arbetskraft i tillbörlig grad utnyttjas; och synes fördenskull en alltför tidig pensionering av denna tjänstemannagrupp böra undvikas. Med hänsyn till skolans bästa torde emellertid, på sätt skolöverstyrelsen erinrat, starka skäl tala för att i fråga om folkskollärarna bibehålla en lägre pensionsålder än den, som i allmänhet fastställts för civila befattningshavare i statens tjänst. Att, såsom motionären synes åsyfta, med avseende å pensionsåldern likställa folkskolans lärare med lärarna vid de allmänna läroverken torde icke vara möjligt med hänsyn till de väsentliga olikheterna i tjänstgöringsförhållandena vid dessa båda slag av läroanstalter. Det övervägande flertalet folkskolor hava nämligen endast en lärare, medan vid ett allmänt läroverk undervisningen alltid bestrides av flera lärarkrafter. I de fall, där tjänstgöringsförhållanden eller andra omständigheter medgiva en utsträckning av folkskollärarens tjänstetid, är emellertid möjlighet till sådan utsträckning beredd genom den bestämmelse, enligt vilken de lokala skolmyndigheterna må medgiva rätt för lärare att under fem år efter uppnådd pensionsålder kvarstå i tjänst. Denna bestämmelse, vilken åtminstone under de senaste åren i stor utsträckning synes hava vunnit tillämpning, är enligt utskottets uppfattning i hög grad ägnad att motväga de olägenheter ur statsekonomisk synpunkt, som enligt motionärens mening äro förenade med de nuvarande bestämmelserna rörande pensionsåldern.

Av skäl, som här angivits, och då tillräcklig erfarenhet ännu icke vunnits beträffande verkningarna av den så nyligen vidtagna höjningen av folkskollärarnas pensionsålder, har utskottet nu icke ansett sig kunna tillstyrka någon ändring i förevarande avseende.

Under återopandande av det anförda hemställer utskottet,

att förevarande motion I: 16 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 10 april 1923.

På bankoutskottets vägnar:

BERNH. ERIKSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar Öhngren, Walles, Enhörning, Vindahl, Malmberg, Berge, Andersson i Hägelåkra och Bodin;

av andra kammaren: herrar Eriksson i Grängesberg, Gustafsson i Örebro, Bäcklund, Winkler, Lovén, Ryberg, Höglund och Janson i Kungsör.
